

ДОСВІД Й. Ф. ГЕРБАРТА В ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Інтенсивний розвиток інтеграційних процесів як важливої складової розвитку сучасного світу об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої школи, пошуку нових підходів до організації шкільної освіти, що відбуваються сьогодні у провідних країнах світу. Невід'ємною складовою сучасних перетворень в освітній галузі залишається осмислення кращих здобутків світової педагогіки, звернення до педагогічної персоналії, що може надати жвавості будь-якій сучасній загальнолюдській проблемі та допомогти у визначенні перспектив руху вперед.

Серед представників класичної педагогіки Йоганну Фрідріху Гербарту (1776 – 1841) належить, без сумніву, одне із перших місць. Впродовж усього життя він безпосередньо займався педагогічною діяльністю, що збагатило його досвід і сприяло розвитку його педагогічної системи. Він завжди залишався просвітителем, тому головною метою виховання вважав розвиток внутрішньої незалежності дитини, її неповторної індивідуальності.

Педагогічний колектив Ольденбурзької Гербарт-гімназії, яка була заснована ще у 1844 році, наслідуючи ідеї педагогічної спадщини Й. Ф. Гербарта, намагається переосмислити їх в контексті вирішення освітніх проблем сьогодення. Як зауважує Г. Лоренц, який з 1958 по 1996 рр. був завучем Ольденбурзької Гербарт-гімназії та викладав німецьку і англійську мови, з початку свого заснування цей навчальний заклад середньої освіти задекларував свою чітку спрямованість на втілення у навчально-виховний процес принципу гуманізму, що ґрунтується на повазі особистості дитини, турботі про її розвиток, та прихильником якого був Й. Ф. Гербарт [4, с. 4].

Відчуття свободи в душі вихованця, за Й. Ф. Гербартом, є важливою умовою досягнення необхідної мети виховання. Вчений писав: “Виховання перетвориться у тиранію, якщо не сприятиме свободі” [2, с. 77]. У Й. Ф. Гербарта виховання в дусі гуманізму – це виховання багатого духовного життя, що поєднується з розвитком багатостороннього інтересу.

Відома теза Й. Ф. Гербарта “Поезія і математика – головні рушійні сили виховання” є підґрунтям освітнього концепту Ольденбурзької Гербарт-гімназії. Ця теза є синтезом між мовно-літературною (історичною) та математично-природничою освітою [3].

Й. Ф. Гербарт вказував на те, що школа повинна мати диференційні освітні програми, оскільки учні мають різні задатки: “Головною перешкодою для шкільної освіти є відмінність розумових здібностей учнів (*“Verschiedenheit der Köpfe”*). Не зважати на це є великою помилкою всіх шкільних програм, які сприяють деспотизму вчителів та стригуть усіх під одну гребінку” [2, с. 78]. До кожного предмета Й. Ф. Гербарт підходив з точки зору його виховної цінності. Не всі навчальні предмети мають рівний виховуючий потенціал. Ця настанова зумовила перш за все характер занять ученого з мови та літератури. Мови були для нього одним з головних виховуючих засобів.

Зазначимо, що важливе місце у навчально-виховному процесі Гербарт-гімназії знайшла ідея Й. Ф. Гербарта щодо виховання особистості, яка здатна легко увійти у світ різних культур. Цікавим є досвід гімназії, спрямований на підготовку учнів до міжкультурного професійно-орієнтованого спілкування рідною та іноземною мовами.

Білінгвальна освіта визначається на сьогодні одним із напрямів освітньої політики європейських країн. На думку європейських педагогів, дітей необхідно навчити умінню оволодівати іноземною мовою. Як зауважує Н. Лавриченко, “таке вміння є дуже важливим в умовах поживлення міграційних та інтеграційних процесів у європейському просторі” [1, с. 22].

Білінгвальне навчання в Гербарт-гімназії передбачає поперемінне використання двох мов – німецької та англійської – під час занять з таких предметів, як музика, географія, біологія та історія. Білінгвальне навчання було запроваджено у 1994/ 95 навчальному році у 7 класі з предметів – музика (перше півріччя) та географія (друге півріччя); далі – біологія у 8, 9 та 10 класах, історія в 9 та 10 класах. З навчального 1998/99 р. білінгвальне навчання стало можливим й у 11 класі на заняттях з історії. З 2001 року учні випускних класів можуть скласти усний іспит з історії англійською мовою. Водночас учні, що беруть участь у білінгвальному навчанні, мають також можливість вибору інших іноземних мов: вони можуть обрати в якості другої мови французьку або латинь, а пізніше ще й третю мову за власним бажанням.

Педагоги Гербарт-гімназії особливого значення надають співвіднесенню білінгвальної освітньої програми з освітніми та навчальними програмами з відповідних дисциплін, які вивчають учні рідною мовою, щоб запобігти дублюванню та забезпечити наступність у засвоєнні змісту навчальної дисципліни. Головним принципом цього навчання є: “Як можна більше спілкування іноземною мовою, проте, якщо треба зняти деякі труднощі, можливим є також спілкування рідною мовою” [3, с. 4]. Тому на початку навчання учні можуть відповідати німецькою мовою. За бажанням учня залишається також можливим й повернення до традиційного навчання в паралельних класах.

Багаторічний досвід переконав педагогічний колектив Гербарт-гімназії в тому, що білінгвальне навчання забезпечує учням мовну впевненість та створює умови для максимального розкриття їхнього творчого потенціалу.

Педагоги Гербарт-гімназії, спираючись на досвід Й. Ф. Гербарта, орієнтуються на головний принцип навчально-виховного процесу, який полягає в тому, щоб зайняти дітей, заповнити їхній час жвавим цікавим заняттям. Естетичне виховання учнів засобами різних видів мистецтв (особливо музичного) вже давно стало органічною складовою виховного

процесу в Гербарт-гімназії. Акцент Й. Ф. Гербарта на музичному вихованні, до речі, він сам був талановитим піаністом і композитором, відіграє в Гербарт-гімназії важливе значення. Музичне виховання для вчителів гімназії – це педагогічна праця за допомогою різних музичних засобів. Досвід Ольденбурзької Гербарт-гімназії свідчить про те, що діти, які займаються в музичних класах, демонструють гарну соціальну поведінку, взагалі краще відносяться до шкільного навчання, мають високу мотивацію також і в усіх інших предметах.

Отже, аналіз досвіду організації навчального-виховного процесу Ольденбурзької Гербарт-гімназії, в якій широко використовуються гуманістичні ідеї Й. Ф. Гербарта, підтверджує актуальність і вагомість його педагогічної спадщини.

Література

1. Лавриченко Н. Модернізація змісту базової освіти у західноєвропейських країнах / Наталія Лавриченко // Директор школи. – 2004. – № 12 (300). – С. 22 – 25.
2. Basiswissen Pädagogik: Historische Pädagogik / hrsg. von Christine Lost und Christian Ritzi. – Baltmannsweiler: Schneider – Verl. Hohengehren. Bd. 4. Gerhard Müßener (Hrsg.): Johann Friedrich Herbart. – 2002. – 333 S.
3. Fragen und Antworten zum bilingualen Unterricht [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.herbartgymnasium.de>.
4. Lorenz H. Das Leben und Werk Johann Friedrich Herbarts 1776 – 1841 aus neuer Sicht. 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: – <http://www.hansjurgen.lorenz@t-online.de>.